

zővé válni, de igazán élete utolsó éveiben fogadták el. Erre a megjelenések számából és főként azok „beszerkesztettségéből” következtethetünk: versei egyre előrébb kerülnek, egyre kiemeltebb helyre. Elgondolkodtató azonban, hogy haláláig mindössze négy írás foglalkozik vele: s ebből csak egy a recenzió (Szász Menyhért 1917-ben írt a *Nyitott könyv*-ről), önálló írásban csak Holder József méltatja költészetét 1929-ben, egy vita kapcsán szót kérve (Komlós Aladárral szemben védi), a másik két cikk pedig segélyfelhívás (1925-ben Peterdi Andoré, 1933-ban Patai Józsefé).

Meg kell említeni egy bujkáló véleményt is, mely azt sugallja, hogy az átkozott költő „zsidó

verseit” pusztán a honorárium és egyéb támogatások reményében írta. Nem zárható ki, hogy néhány munkáját rutinból, „kötelességből” írta, ihletét az adott lap profiljához igazította. Elegendő, úgy gondolom, komolyabb cáfolat nélkül, a *Múlt és Jövő*-ben megjelent versek olvasására buzdítani, melyek terveink szerint előbb-utóbb kötetben is megjelennek másutt közölt zsidó verseivel együtt.

Somlyó Zoltán életművétől zsidósága elválaszthatatlan, de távolról sem elsőrendű meghatározója. A magyar irodalomnak éppen annyira (és mára visszavonhatatlanul) kiszakíthatatlan része, mint a magyar zsidó költészetnek – ahogy ez utóbbi is az elsőnek.

ZSOLDOS SÁNDOR

Somlyó Zoltán versei

TAVASZI SZÉL, CSAK LENGEDezz!...

*A sároni szántóvető testvéreknek
szerető emlékezéssel ajánlom.*

Ott künn, hol zöldel a kalász,
boldogságot még ott találsz.
Szántások barna nyomain
Nem leskelődik rád a kín.

Ágak közt pattanó, zsiros
rügycskék, szélük már piros.
Amott a lankás kis dülön
várják a tavaszt szédülön.

Állok életem bús hegyén:
mit várok én? ... mit várok én? ...
Díztelenül és jusztalan,
rügyetlen és májustalan ...

A város szült kövek között;
drótjaival megkötözött.
S vért szívó unalmaival,
széttaposott malmaival ...

Tavaszi szél, csak lengedezz!
az élet örök rendje ez!
Májusra várni – s szédülön
lebukni virágos dülön ...

[1925. SZEPTEMBER–OKTÓBER]

... GHETTO ...

Ott jártam egyszer tikkadt nyári estén
a prágai sikátorok között;
ahol a Gólem gyúródott agyagból
s a némaságból életre szökött.
A mély pincékből árnyékok fuvódtak,
dudált a szél a padlásablakon ...
A sűrű ködben eltévedtem egyszer
s nem leltem meg a kaput, hol lakom ...

A szürke flasztert vertem a botommal,
nyomába mélyen felbúgott a kő.
Utána búsan egy kutyavonítás,
hogy megfagyott csontomban a velő ...
S kinyílt előttem egy sötét sikátor,
minden kaput egy-egy árnyék elállt ...
Az arcuk sápadt, mint egy-egy kísértet –
Szemükre írva hordták a halált ...

Egy pinceablak rácsáig jutottam.
De csönd: egy arc a rács mögül kibú ...
Egy arc: se orra, se füle, se szája –
csak gond a homlokán, iszonyú bú ...
Magamat láttam a torz ábrázatban
s nyelvem alól egy sikoltás szökött:
megéreztem a régi, régi ghetót
a prágai sikátorok között ...

[1928. JÚLIUS–AUGUSZTUS]

HEINE KÖNYVE

Itt járt köztünk a nagy királyi asszony,
Sekszpíri gyásza itt suhant tova.
Fájdalma fátylát látta lengedezni
a vén Krakkó s a tündér Genova.

Erzsébet volt. Királynő és Nagyasszony.
Fekete selymű Wittelsbach-leány.
Ki Meyerlinget vont, mint a hattyú
halk csolnakát, a könnyek holt taván.

Szállt, mint az árnyék. Fáradt kis mosolyka
ritkán virult már ajkai között,
ha fent Budán megszállt egy báli estén
s magyar-ruhás delnőnek öltözött...

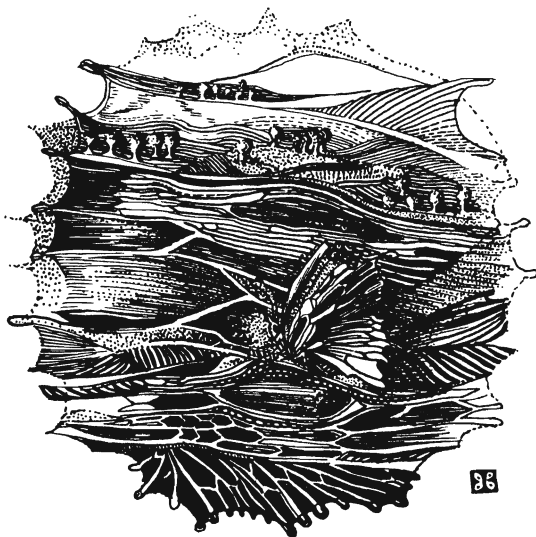
Csak egy volt jó: a tenger zárt szigetjén:
Corfún magányban ülni, mint a kő
egy sír fölött... S amíg ült múltja sírján,
egy ócska Heine-könyvet vett elő.

Nem olvasott mást. Heinében pihent el.
Mi másnak „rím” volt, néki biblia.
Találkozott az ország Patrónája
s a ghattó és a bánat bús fia...

Azt hitte: költőt olvas és szívében
dalolva, sírva, zengve szállt a szó,
amit Frankfurtban ghattó-lámpa mellett
papírra tett egy költő, egy zsidó.

Vajjon, ha árnya most életre kelne
s a nagy titokra csak most jönne rá:
kiejtené kezéből Heine könyvét?
Vagy, ó, a szívéhez szorítaná?...

[1929. DECEMBER]

JEVORECHECHÁ ADONÁJ!...

Atyám imáira emlékezem ez éjjel,
amikor sűrű köd száll s fáradt szívem nehéz.
Atyám imáira, búsongó gyertyafényben
és egy mozdulatára: mikor a gyenge kéz,

– áldott, drága keze – egyszer az imakönyvről,
hol súlyosan feküdt, mint arcon a redő,
szelíd és gyöngye ívben, megázottan a könnytől,
ifjú fejemre bágyadt... Ó kéz, te reszkető.

Szívem körül ezüstműl éreztem sziklavértet;
e pillanatban lelkem sok, sok mindent megértett:
az Istent és a Békét, a Gondot, s Ünnepet. –

Kezét gyöngye hajamban megmerítette lágyan
s hallottam, hogy kimondja nevem a bús imában...
És aztán halkán mondta, hogy már leülhetek.

יברכך ה'

תפלות אבי, זכרן עולה בי גם הלילה,
עם רדת ערפלים, עת כי לבי יכבד,
תפלות אבי וזכר אני, עם גר מבליח,
וגם תנועה אחת קלה: בעוד היד,

היד היקרה – מדף "סדור" נשמטת,
שם נחה בכבודת בקמט על פנים,
ובפניה אטית, רועדת, שטופת-דמע
היא בראשי נגעה, ראש ואטוט תמים.

הרגשתי כי לבי אפוף שריון-של-קסף
אזי הבנתי כמו בסוד חכמת-הנפש:
אלה וחסדים, טרדות, שלות-השקט.

וחשתי – יד אבי בשערי שוקעת,
את שמי שמעתי, נהגה בצקון-הלחש...
עד שאבי אמר דומם: בני, שב בעת.

HÁRS BEÁTA RAJZA